

Írta: Pik Katalin

100 + 1 ÉVE TÖRTÉNT: NEMZETKÖZI GYERMEKVÉDŐ KONGRESSZUS BUDAPESTEN

A kongresszus naplóját, – amely tulajdonképpen egy több mint 400 oldalas könyv – „a szakosztályi elnökök és titkárok közreműködésével” Scherer István, a kongresszus titkára szerkesztette és 1900-ban Budapesten, a Pesti Nyomda Részvénytársaság kiadásában jelent meg.

A jól szerkesztett, szép kiadású könyvből meglehetősen pontos képet kaphatunk arról, hogy a századforduló táján miről gondolkodtak elődeink. Megtudhatjuk azt is, hogy mit tartottak annyira fontosnak, hogy ajánlásként, határozatként leszögezzék. Így lelepleződünk: mit valósítottunk meg ennyi idő alatt, melyek azok a kérdések, amelyek ugyanolyan aktuálisak maradtak, mint száz évvel korábban, a szociálpedagógusok, szociális munkások számára. A múlt tükröt tart a jelennek, és, ha még nem kell szemüveg ahhoz, hogy lássuk tükörképünket, énképünk pontosabb lesz a pillantástól.

Érdekes lenne, ha egy azonos, vagy hasonló struktúrájú kongresszust rendezhetnénk ma. Ezzel világosan megmérhetnénk, (mint egy evaluációs kutatásban) mi változott meg a gyerekek helyzetében ennyi idő alatt, mit tett a szakma, és mit a történelem a változásokért, és anyagot adhatnánk a száz évvel utánunk jövő kutatóknak, hogy újabb összehasonlítást tehessenek.

Az alábbiakban megpróbálom a száz évvel ezelőtti kongresszusról áttekintést nyújtani. A századforduló gyermekvédelmének helyzete csak áttételesen jelenik meg az alábbi dolgozatban, a gyerekek helyzete pedig még ennél is áttételesebben, hiszen itt mindössze arról szeretnék képet adni, hogy egy nagyszabású nemzetközi kongresszuson, amely sokféle szempontot próbált felölelni a gyermekvédelemben, milyen társszakmák képviselői kaptak hangot, melyek voltak a „szakosztályok” legérdekesebbnek tűnő témái, és milyen ajánlásokat fogalmaztak meg a résztvevők.

A kongresszus fontosságát mutatja, hogy „József cs. és kir. Főherceg Ő Fensége” védnöksége alatt rendeztetett. Ez nem annyira meglepő a korabeli dokumentumok forgatóinak, hiszen meglehetősen köztudottnak számított, hogy József főherceg (és főhercegné) viszonylag aktívan részt vettek a magyarországi „szociális közéletben”, természetesen mint védnökök vagy adományozók.

A kongresszus nemzetközi volt. A tiszteletbeli elnökök között Erzsébet Mawrikewna nagyhercegnő (Szentpétervár) és br. Lewi Adolf Scander (Firenze) szerepelt a két magyar, gr. Batthyány Gézáne és Széli Kálmán mellett. A tiszteletbeli alelnökök voltak a szakosztályok (ma úgy mondanánk inkább, hogy szekciók) megalakítói. Itt már sokkal érdekesebb tényekre bukkanunk. Vajon mi lehetett az oka, hogy ezek a szakosztályok alakultak meg és vajon ma mit gondolunk erről? Ha ma rendeznénk meg a tanácskozást, hasonló „szakosztályokkal”, vajon mindenki értené-e, miért és mire hívták meg?

A tiszteletbeli tagok névsora is elég érdekes. Alispán, főispán, fővárosi polgármester, arisztokraták (főként nők) mint különféle egyesületek elnökei, de „bárá Eötvös Loránd, a magyar tudományos akadémia elnöke” és dr. Jókai Mór is szerepel a listán.

Elnök Rakovszky István, „valóságos belső titkos tanácsos, az állami számvéviszék elnöke” (elég meglepő lenne ma, ugyanezt a posztot betöltő embert gyermekvédő kongresszus elnökének invitálni), nyilván azért, mert „a gyermekvédelem és jótékonyág terén általánosan ismert, kiváló buzgalmú emberbarát” hírében állott.

A kongresszus céljának meghatározása így kezdődik: „A gyermekek védelmével régebbi időkben inkább csak egyesek foglalkoztak, részint irodalmilag, részint pedig a védelem céljaira alkalmas intézmények létesítésével s csak a jelen században terjedt el a gyermekvédelem eszméje annyira, hogy a gyermekbarátok, bár csak szűkebb körben, s inkább a védelem egyes ágainak megbeszélése céljából, tanácskozássra gyűltek volna össze, vitatkozván a gyermekvédelem módjai és eszközei felett.”(p.3.)

Az egyik ilyen tanácskozást Firenzében 1896-ban tartották, egy olyan kongresszust, ahol rendszeres összejövetelek tartását foglalmazták meg igényként, és a jelen lévő báró Malcomes Jeromosné meghívta a legközelebbi, 1899-ben tartandót Budapestre. A polgármesterrel történt levélváltás után a fővárosi közgyűlés határozati hozott, és György Aladárt kérte fel a kongresszus előkészítésére. Eme felkérés alapján 1897 szeptemberében „számos, a gyermekvédelem ügyében kiváló érdemeket szerzett fővárosi nőt és férfiút” hívott össze György Aladár. Köztük volt többek között Benedek Elek, dr. Bókay János, Rákosi Jenő. Felhívást adtak ki, hogy a budapesti székhelyű gyermekvédelemmel foglalkozó egyesületek vegyenek részt az előkészítő munkákban. 27 egyesület válaszolt a felhívásra, ezután 200 tagú előkészítő bizottságot alakítottak. A gyermekvédelem minden ágát szerették volna felölelni, ezért az alábbi szakosztályokat és bizottságokat alakították meg:

1. orvosi szakosztály- elnöke dr. Bókay János egyetemi tanár
2. Jogi szakosztály – elnöke dr. Csemegi Károly v.b.t.t. (később változott)
3. pedagógiai szakosztály – elnöke Péterfy Sándor kir. tanácsos
4. jótékonyági szakosztály – elnöke báró Malcomes Jeromosné
5. emberbaráti szakosztály- elnöke gr Teleki Géza v.b.t.t.
6. kiállítási bizottság – elnöke dr. Kovács Gyula kir. tanácsos
7. irodalmi bizottság – elnöke Rákosi Jenő az „Otthon” írók egyesületének elnöke
8. ünnepélyrendező és gyűjtő bizottság – elnöke br Dániel Ernőné

Kongresszusi irodát létesítettek, megszervezték, hogy a tagokat rendszeresen értesítsék az előkészületekről.

Az előkészítő tanácskozás a kongresszus céljait az alábbiakban jelölte meg:

1. „tisztázza azokat a kérdéseket, melyek a gyermekek védelmi ügyére vonatkoznak, s megállapítsa azokat az irányelveket, melyek szerint a védelmet intézni kell, s
2. hogy bemutassa azokat az eredményeket, melyeket hazánk e téren eddig elért.” (p.8.)

A századvég egyik fontos kérdése volt, hogy a hatóságok vagy a társadalmi szervezetek (ma civil vagy ngo szervezeteknek neveznénk ezeket) legyenek-e a felelősek a szociális problémák megoldásáért. Az állami felelősségvállalás elismerésével Magyarországon felemás volt a helyzet, amit a nem sokkal korábbi községi törvények jól tükröznek azzal, hogy a rászorulóknak számára ugyan kötelező ellátást állapítanak meg, de csak akkor, ha minden egyéb jótékonyági és magánérős forrás kimerült. A kongresszus előkészítői is hasonlóan kettős megközelítést alkalmaztak „beható tanácskozás” után: a kongresszus „társadalmi és nem hivatalos” tanácskozásként határozta meg magát, ugyanakkor kívánatosnak tartotta az előkészítő bizottság, hogy „az előkészítés munkájában a hatóságok képviselői is részt vegyenek”.

Mivel egyik fontos célul tűzték ki, hogy be lehessen mutatni a gyermekvédelem aktuális helyzetét, a megyei „törvényhatóságoktól” és a jótékony egyesületektől a fennálló gyermekvédelmi intézményekre vonatkozó adatokat kértek és kaptak. Kiadták a „Gyermekvédő-intézetek Magyarországon” kiadványt ezek alapján. Kiállítást nyitottak a kongresszus idején a gyermekvédelem helyzetéről. A kiállításnak nem lett elegendő a Nemzeti Múzeum előcsarnoka, melyet „a vallás- és közoktatási minisztérium volt szíves

átengedni”, a Városligeti Iparcsarnokban állították ki a hazai és nemzetközi anyagokat, mely épület a „kereskedelemügyi minisztériumtól kéretett el.”

Anyagiak híján nem tudtak külföldi fiók-szervező bizottságokat alakítani. Mivel a kongresszus előkészítői a társadalmi jelleg mellett döntöttek, a külföldi kormányokat nem kérhették fel hivatalos formában a közreműködésre. A követségek azonban sokban segítségükre voltak. Több ország gyermekvédelméről kaptak így anyagokat, ezeket is a kiállításon mutatták be, lehetővé téve az összevetéseket.

A szakosztályok 1897-ben alakultak tehát meg és „tétéleiket megállapítva” kijelölték a későbbi előadókat, akiknek így meglehetősen hosszú idő állt rendelkezésükre a felkészüléshez.

1898-ban nagygyűlést, egy kis elő-konferenciát tartottak, ezen hagyták véglegesen jóvá a szakosztályok tétéleit, azaz a kiemelt témákat. Ezek a következők voltak (abban a sorrendben, ahogy a könyv közli- 10. és további oldalak):

a) Jogi szakosztály, elnöke dr. Csemegi Károly halála után dr.

Székely Ferenc

Tételek:

„1. Szükségesek-e a törvényes intézkedések a szülői hatalom korlátozására, ha annak embertelen gyakorlata a gyermek életét, vagy testi épségét veszélyezteti, vagy ha a szülői hatalom korlátlan fenntartása által a gyermek előreláthatólag a társadalomra veszélyessé válik, illetőleg erkölcsi elzúllásnak tétetik ki?

És ha igen: melyek ezen intézkedések?”

Azt gondolom, hogy ma, amikor a gyermekabúzus témája az egyik legfontosabb kutatási területté nőtte ki magát, legfeljebb a megfogalmazásból tűnhet ki, hogy nem ma írták ezeket a sorokat. Ma nem írjuk le, hogy félünk attól, hogy a gyerek a társadalom számára veszélyessé válik, ezért kellene valamit csinálni, még akkor, amikor lehet, a prevenció finoman hangzó kifejezése azonban nem fed mást, mint amit eleink megfogalmaztak ebben a tételben.

A szülői felügyeleti jog körüli viták és megoldatlanságok jól ismertek a gyermekvédelem mai szakemberei számára.

Ez a tétel ma is megvitandó lenne egy kongresszuson.

„2. A bűnvádi eljárás folyama alatt minő intézkedések szükségesek a kiskorúak védelmére?”

Aki volt már olyan bírósági tárgyaláson, ahol kiskorúak védelmét hivatalból kirendelt védő látta el, különösen nagy élményben lehetett része, ha ugyanebben a bűnvádi eljárásban esetleg egy másik kiskorú vádlottnak valaki megfizetett egy jó ügyvédet. A kirendelt védők – tisztelet a kivételnek – finoman szólva nem állnak hivatásuk magaslatán. Megvalósult ugyan a kirendelt védelem kötelezettsége (ami a kongresszus egyik fontos ajánlása is volt), de ez szakmai garanciák és kemény anyagiak híján nem működik. Feltehetően itt is lenne miről beszélni egy mai kongresszuson.

A 3. tétel a törvényes és törvénytelen gyerekek jogi állásáról szól. Ezt a kérdést megoldották azok a társadalmi változások, amelyek a család szerepének átalakulásához vezetve értelmetlenné tették a törvényes/törvénytelen megkülönböztetést. Itt nem annyira a szociális munkások tevékenysége, mint az élet változása hozott eredményt. De azért ne legyünk ennyire pesszimisták, hiszen a szociális munkások voltak azok, akik felhívták a figyelmet a törvénytelen gyerekek mostoha sorsára.

b) Orvosi szakosztály, elnöke dr. Bókay János.

Az alább felsorolt tétélekkel a Bókay Jánosról elnevezett gyerekklinika orvosai manapság nemigen foglalkoznának. Nem is gyakori látogatói a gyermekvédelmi

összejöveleteknek. A gyermekek jóléte lassan-lassan elkülönült pszichés, szociális és fizikális területre, a szakemberek elfelejtették, hogy az ember, a gyerek nem darabolható fel a diszciplínák szerint. A 20. század végének szociális munkásai és szociálpedagógusai azok, akik megpróbálják az embert, gyereket egészében szemlélő megközelítésmódot terjeszteni. Erre nagyszerű alkalom lenne egy olyan konferencia, ahol gyermekorvosi szekciót is lehetne szervezni, és meghallgatni, mit tudnak, mit gondolnak az orvosok akár a száz évvel ezelőtti tételekről, nevezetesen:

- „1. A gyermek egészségügye a családban.
2. Gondoskodás a lelenczéről, a vagyontalan és elzüllött gyermekekről.
3. Gondoskodás a beteg és testi fogyatkozásokban szenvedő gyermekekről.
4. Játzó- és üdülőhelyek.
5. Iskola-egészségügy.
6. Ipari és egyéb munkával foglalkozó gyermekek egészségügye.
7. Alkoholizmus.”

A kongresszuson ez a szakosztály képviseltette magát a legtöbb előadóval. A kiadott anyagban 102 oldalnyi előadásaik szövege, a többi szakosztály 40-50 oldalnyi szövegével szemben. Az orvosi kérdések széles spektruma jelenik meg: a dajkaságba kiadott gyerekek orvosi felügyeletének kérdéséről a gümőkorrrel kapcsolatos problémákig, javaslatot tesznek egy tengerparti gyógyintézet felállítására, bemutatják a fogszű gyakoriságát, és itt hangzik el „a masturbatio a női életben a csecsemőkortól a climacteriumig” című előadás is.

c) Pedagógiai szakosztály, Péterfy Sándor elnökletével.

A „tanítók atyja” úgy tűnik világosan tudta, mely előadásokat akar hallatni a kongresszuson, az előkészítő „elő-kongresszus” elfogadott tételei szerinti előadások hangzottak el később a kongresszuson és kerültek be a kiadványba. Ez egyik szakosztályban sem ment ennyire sémászerűen.

A tételek:

„1. A vallás-erkölcsi nevelést hogyan tehetnők a gyermek nagyhatású védőjévé?” – fogalmazták meg első tételüket a pedagógusok. Az egyházi iskolák iránti fokozott igény alighanem valami ilyesmit fejez ki napjainkban. A szülők aggódnak, és azt gondolják, a vallási alapú erkölcsstan megvéd a külvilág fenyegetéseitől. Egy ma rendezendő kongresszuson érdekes lenne egy vitát rendezni. Meghívni szülőket, nevelőket, más gyermekvédelmi szakembereket, szociálpedagógusokat, hogy egy esetleges téveszmét eloszlassanak.

„2. A kiseddóvó-intézetek inkább védő(óvó) intézetek, avagy inkább nevelőintézetek legyenek-e?”

Ha visszaemlékezünk a pedagógiai folyóiratok hasábjain néhány éve lezajlott vitára, mely egy kicsit más nyelvezettel ugyan, de ugyanezt a kérdést boncolgatta (pl. Vekerdi Tamás cikkei és kutatása az óvoda „iskolásításának” veszélyeiről), a száz évvel ezelőtti anyagban ismét olyasvalamire bukkanunk, ami nem oldódott meg azóta sem, a szociálpedagógiának tág teret engedve.

„3. A házi nevelés ferdeségei a gyermekvédelem szempontjából” és a

4. tétel, a gyermekek koraérettségéről és ennek káros következményeiről, ma talán kevésbé érdekes. Ma inkább túlterhelésnek mondanánk a koraérettség ilyesfajta értelmezését, ebből a szempontból lenne mondanivalója a ma gyermekvédelmisének, szociálpedagógusának a témáról.

Az 5. tétel: „A gyermekeknek szánt irodalom és művészet miben vétkezik sokszor gyermekeink szellemi élete ellen?” viszont több mint aktuális ma, a tömegkommunikáció gyermeki agyakat tudományosan megcélzó reklám-, erőszak- és Walt Disney-hullámaiban.

De eszükbe jut-e a gyermekvédelmi szakembereknek, szociálpedagógusoknak, hogy erről külön szekciót tervezzenek valamelyik gyermekvédelmi konferencián? Talán nem lenne érdektelen helyet adni az indulatok helyett a tudományos elemzéseknek, melyek gyermekvédelmi szempontból gondolnák át, mit szabadítunk gyermekeinkre nap mint nap sokszor iskolai, óvodai segédlettel.

A 6. tételt még csak át sem kellene fogalmazni, ugyanúgy fontos, mint száz éve volt: „Vannak-e a mai iskola belső életében tényezők, amelyek a gyermekvédelem szempontjából módosítandók?”

d) A „Jótekonysági szakosztály” elnöke a szervezést kezdeményező báró Malcomes Jeromosné volt.

A jótekonyság szó lejáratódott száz év alatt. Ma szociálpolitikának szokták leginkább nevezni ezt a tevékenységet, a pontosabb megfogalmazást kedvelők jóléti szolgáltatásoknak.

A tételek közül kettő valamilyen konkrét segítségnyújtási formáról, nevezetesen „táptintézetek”, szünidei gyermektelepek és beteges városi gyerekek vidéki családoknál történő elhelyezését tekinti a leendő konferencia fontos kérdéseinek. Külön tétel: „a szegény gyermekek felruházása lehetőleg titokban történjék”- alighanem a szervezőbizottság némely tagjának ízlését sértő jótekonysági akciókra gondolva szeretett volna egy etikai jellegű kérdést becsempészni az etetés-ítatás-ruháztatás mikéntjei közé. Nem érdektelen a segélyezéssel sújtott vidékek és iskolák pedagógusainak számára talán ez a felvetés ma sem. A 4. tétel az egyes intézmények berendezéseinek „munkára nevelés” szempontjait veti fel. Fontos kérdés, hogy a gyermekjóléti intézmények berendezésére valaki – a rendelkezésre álló pénzen kívül – más szempontokat is figyelembe ajánl.

e) Az emberbaráti szakosztály gróf Teleki Géza elnökletével hat tételt dolgozott ki 1898-ban. A filantrópia, a magyarra emberbarátságnak fordított fogalom közelíti meg talán leginkább a mai szociális munkás megfontolásokat. (Alkalmazott filantrópiának is nevezték a szociális munkát a korabeli amerikai szakirodalomban)

Az 1. tétel: „A családtalan gyermekek intézetekben, vagy egyes családokban nyernek-e megfelelőbb nevelést?” – mai szempontból ugyanolyan érdekes, mint száz évvel ezelőtt volt. Ha a mai gyermekvédelmi törvénykezést megelőző néhány év vitáira gondolunk, és elolvassuk az előadást a rákövetkező vitával, sírhatunk vagy nevetünk tetszésünk szerint, hiszen kiderül, hogy eleinket ugyanaz foglalkoztatta mint minket, de az is, hogy a gyerekek helyzetét száz év alatt sem oldották meg a szakemberek.

Itt is foglalkoznak a javítóintézetek berendezésével (2. tétel), munkás-menhely létesítésével gyermekek számára (3. tétel), nem igazán világos, miért ide került „az iskolai szünetek felhasználása az erkölcsi nevelés érdekében” (4. tétel), amely kérdés ma a szociálpedagógusoknak is fontos lehet.

A koldulás örökzöld téma a szociális munkában. Itt az 5. tétel: „A hazugság és koldulás vágya és ellenszere” foglalkozott volna a kérdéssel. Az utóbbi három tétel nem jelent meg a kongresszusi előadásokon. A 6. tétel a testi és szellemi fogyatékosok segítéséről szól, róluk a szakosztály harmadik ülésén négy előadás is elhangzott. A kongresszuson az emberbaráti szakosztályban beszéltek a gyermekek megcsonkításáról, a svájci gyermekvédelemről, az angol gyermekvédelmi törvényről is, kicsit „ami kimaradt” jellege lett a szekciónak.

Az előkészítő szakasz leírásából megtudjuk, hogy a m.kir. kormány „hathatósan támogatta az előkészítő bizottságot s az igazságügyi minisztérium 10.000 forintot vett fel az 1899. évi költségvetésébe a kongresszussal egybekötött költségek fedezésére”. Nemcsak az igazságügy, hanem a belügy is hozzájárult a költségekhez, mégpedig „a belügyi minisztérium 500 frt segéllyel”. A minisztériumokon kívül a rendezvénynek helyt adó

főváros is támogatást nyújtott hiszen „a székes főváros közönsége 4000 forint költséget szavazott meg a rendezés céljaira, azonkívül.... kiadta a székes főváros emberbaráti intézeteinek monográfiáját”. Természetesen az egyes adakozókat is felsorolja a napló, a legtöbbet Gróf Zichy Leona adta, ez 100 forint volt, a legszerényebb adakozó Basahid község 1 forint-tal járult hozzá a rendezvény sikeréhez.

A József főherceghez menesztett neves küldöttség is sikerrel járt, s megnyerték a védnőknek „kinek a gyermekvédelem érdekében kifejtett áldásos tevékenységéért minden emberbarát mélyen érzett hálóját érdemelte ki”.

És indulhatott a nagyszabású rendezvény, amely két év előkészítő munka és ennek kapcsán 2000 ügyirat megmunkálását követően öt napon át tartott.

A kongresszus egyik célkitűzése volt, hogy a „szakosztályok” határozati javaslatokat fogalmazzanak meg. Melyek voltak ezek közül a számunkra, száz évvel későbbi „gyermekvédőkre”, szociális munkásokra és szociálpedagógusokra nézvést a legérdekesebbek? A válogatás szubjektív lesz, mert a dolgozat lehetséges terjedelme határt von (hogy alkalmazkodjak nyelvezetben is a korhoz) az ismertető számára. (A szakosztályok határozati javaslatai a 38. és további oldalakon vannak részletezve a naplóban.)

A) Az orvosi szakosztály részéről

Úgy tűnik az alkoholizmus volt, van és feltehetően a száz év múlva esetlegesen ezeket a sorokat olvasó kollégának is problémát fog jelenteni. Ugyanis az I. ajánlási csoport „A gyermek védelme ügyében az alkoholizmus ellen” alcímet viseli. Az 1. pontban leszögezik az ajánlattevő orvosok: „Az államnak kötelessége erélyesen fellépni, a fizikai s szellemi hanyatlás megakadályozása szempontjából.” Egyértelműen állami feladatként határozzák meg a teendőket, mely ebben az ambivalens, állami/nem állami feladatokat vitató korban egyértelműen progresszív. Ugyancsak figyelemreméltó a száz év előtti tapasztalatokon nyugvó 2. pont: „A megtorló (repressív) intézkedések nem elegendők, inkább ajánlatosak a társadalom fölvilágosítása, s a praeventív szabályok”.

Nyilván már akkor is különbözött az orvos és a gyermekvédelem más szakembereinek állásfoglalása, hiszen itt egyértelműen leszögezik: „A gyermek az alkohol által mértelizedt családjától elvonandó, ily célzatú gyermekelemek szaporíttassanak”. (8. pont) A társadalomrostos tapasztalatai is megjelennek az ajánlásokban: „Egészséges munkáslakás s jó ivóvíz távol tartják a munkást a korcsmától” (9. pont) A kissé naivnak tűnő követelés persze azóta sem valósult meg soha teljes körben. Több pontban ajánlják a különféle egyesületek alapítását az alkoholizmus ellen.

A II. alfejezet „Az elzüllött gyermekek védelme ügyében szükségesnek tartott intézkedéseket” fogalmazza meg négy pontban, kiemelném, az 1. pontot, ahol arról írnak, hogy „az állami javító intézetek mellett a védő-nevelő intézetek szaporítása szükséges”, és bár nem fejtik ki, de ezekben a megfelelő, szociálpedagógiai szakembergárda alkalmazása a szükséges.

Tengerparti gyógyintézeteket akarnak a „görvélykórósoknak”, fontosnak tartják a szoptató anyákat anyagilag segélyező egyesületek alapítását. Érdekes, hogy itt fel sem merült az effajta segélyezés állami feladattá tétele, „a kormányhatósági közegek” a csecsemők sorsának ellenőrzésében lennének kívánatosak.

B) A jogi szakosztály szükségesnek tartotta, hogy a „szülő hatalom korlátozására és a szülői nevelésnek államilag ellenőrzött családi neveléssel leendő helyettesítésére vonatkozó hatályos, törvényes intézkedések tétessenek”. Mint tudjuk, az első gyermekvédelmi törvényt közvetlenül megelőző időszakról van szó. A jogászok is kötelező állami feladatként jelölik meg ezt a fontos gyermekvédelmi aktust. Nem adnak hangot semmiféle kételyüknek a szülői

nevelés helyettesítése kapcsán, a vér szerinti családok alkalmassá tételének kérdésköre egy későbbi kor fejleménye.

A bűnvádi eljárás alá került kiskorúak ügyében is világosan fogalmaznak: esetükben három dolgot tartanak szükségesnek a II. alfejezetben:

„a) az előzetes letartóztatás és a vizsgálati fogság lehetőleg korlátoztassék” – ekkor tehát még nem beszélnek az elkülönített fogvatartás sok helyen még ma sem betartott szükségességéről, de számukra is ugyanúgy nyilvánvaló volt, hogy más eljárás szükséges már ebben a szakaszban is a kiskorúak számára, mert számukra

„b) a rendestől eltérő, rövidebb és gyorsabb eljárás állapíttassák meg”. Nem tudom pontosan mennyi ideig tartott száz évvel ezelőtt egy bűnelkövető kiskorú számára a teljes eljárás lefolytatása. Felteszem, hogy az a kifejezetten kártékony bírói gyakorlat, (az ismert okok miatt ez természetesen nem a bírónak róható fel) mely évekre elhúzni kénytelen egy mondjuk 15 éves gyerek büntetőeljárását, aki esetleg közben visszaesővé válik, és lehet hogy éppen akkor ítélik el, amikor már éppen megváltozót volna az élete, felteszem ismeretlen volt száz éve. Ha ma tartanánk egy ilyen kongresszust, fontos lenne minél nagyobb nyilvánosságot adni ennek a lehetetlen állapotnak, esetek ismertetésével, igazságügyiiek részvételével.

„c) a védelem az eljárás kezdetétől fogva kötelező legyen” -jelenlegi gyakorlatáról már korábban szót ejtettünk.

A III. alfejezet a törvénytelen gyermekek jogairól szól. Alapvető elvként leszögezve, hogy „általános kiindulási alapul szolgáljon, hogy a törvénytelen gyermekek jogi állása egyező legyen a törvényes gyermekek jogi állásával...”, mely elv progresszív volt abban a korban.

O A pedagógiai szakosztály több pontban megfogalmazza a nevelésügyi kiadványok fontosságát. A szociálpedagógia kifejezés ugyan nem hangzik el, de a mai terminológiával élve ez a szakosztály volt az, amelyik ezzel a szemlélettel közelített a problémákhoz. A 4. pontban leírják, hogy „a társadalom és az állam védje a szegény, a családi gondozást nélkülöző gyermeket...” Ugyancsak ebben pontban hívják fel az 1889-es angol gyermekvédelmi törvény esetleges alkalmazására a figyelmet. Az állam szerepe tehát a pedagógusok szerint is kiemelt fontosságú.

Az 5. pont úgy tűnik egy újabb örökzöld lehetne: „az iskola a nevelésre épp oly gondot fordítson, mint az oktatásra” – erről a kérdésről azóta is szüntelen vita folyik mind a pedagógusok, mind a szociális munkások, mind a szociálpedagógusok körében. Pedagógusaink számára lehetne megfontolandó a 7. pont: „A tanítók, kisedővők tartásuk elsősorú kötelességnek érintkezésben lenni a kezeikre bízott növendékek családjával, hogy ekként egyesült erővel és összhangzó munkássággal mozdíthassák elő a helyes irányú nevelést.” Fontos lenne tudni, mit gondolnak ma a pedagógusok erről, hiszen már nem is kötelező a családlátogatás, ha a szülő nem akar kapcsolatot tartani a pedagógussal, (mert minek is tenné) senki nem fogja a gyermek számára két legfontosabb helyszín közötti kapcsolatot felépíteni, hacsak a szociális munkások vagy szociálpedagógusok nem vállalkoznak erre. A 8. pont kimondja, hogy „a tanítóképző-intézetekben a neveléstan keretében megismertetendők a psychopathia alapfogalmai...” továbbá, az ilyen bajban szenvedő gyerekeknek külön intézetek felállítását javasolják.

A valláserkölcsi nevelés fontosságát több pontban emelik ki a pedagógusok. Az előkészítő tanácskozás tételeire külön-külön is választ adtak összefoglalójukban, ezek szerint:

„a kisdedóvást a kisdedneveléstől szétválasztani nem lehet”, szögezik le. A hely hiánya miatt csak az iskola belső életének gyermekvédelmi szempontú módosítását foglalom még össze:

„a) a tanítás kezdete 7 éves korra teendő, b) az ismeretanyag helyesebb beosztása és csoportosítása szükséges, c) a tanítóképzés reformálandó, d) a tanítók anyagi helyzete javítandó (hogy tehetséges elemeket is vonzzon e pálya). Sic! e) a nők alkalmazása kiterjesztendő „ez az egy kívánalom valósult meg az elmúlt száz év alatt, mert az f) pont, az „igazi szakfelügyelet szervezendő” követelés sem jött azóta sem létre.

D) A jótékonysági szakosztály a gyermeknyomor egyik megoldási lehetőségét a szüniei gyermektelepek létrehozásában látta, melyeket egyesületek bevonásával képzelt el. A gyermek nyomor okáról, megszüntetéséről semmiféle gondolat nem volt tetten érhető. Állandó menházakat akartak a 3-6 éves gyerekeknek, de nem barakk-rendszerben, hanem családi rendszerben, továbbá „a munkás negyedekben gyermek-menhelyek létesítendő női bizottság felügyelete alatt” a szakosztály szerint. A magánjótékonyság kiterjesztését hangsúlyozzák, sehol semmi állami feladat nem szerepel. Etikai elvek, a méltóság megőrzése és hasonlók sem fordulnak elő az ajánlásaikban.

E) Emberbaráti szakosztály

„Törvényhozásilag kell gondoskodni a gyermekek megvédéséről a kötelességüket nem teljesítő szülők ellen” – szögezik le a legelején. Sokadszor kerül elő a törvényesen garantált, állami feladatként megjelölt védelem kérdése, és ezek a megállapítások, ajánlások – úgy tűnik – nem maradtak pusztába kiáltott szavak, hiszen a gyermekvédelmi törvény nemsokára megszületett.

A javítóintézetek elnevezése és felépítése ellen is állást foglaltak a filantrópok. Az intézetekben családi rendszert és az egyéni nevelés elvét javasolják ők is bevezetni. Valláserkölcsi alapú nevelést óhajtnak, a pedagógusokhoz hasonlóan. Az intézeti nevelés/családi nevelés vitájában azt fogadták el, hogy 6 éves kor alatt az árvák „a lehetőséghez képest egyes családokhoz helyeztessenek el... a 6 éves kort már betöltötték pedig intézetekben nevelendők fel.”

Ugyancsak gyermek-menhelyek felállítását szeretnék a szünidőre. A fogyatékos intézetekről több ajánlás született ebben a szakosztályban, az ajánlások nagy részét ez tette ki.

A kongresszus folytatását határozták el a záróülés résztvevői, és persze ünnepelték a szervezőket. Báró Lewi Adolf Scander Firenzéből rekesztette be az utolsó ülést „ azzal a felkiáltással: Éljen Budapest, a lelkes és vendégszerető magyar főváros!”